

ELŻBIETA DĄBROWSKA

SPRAWOZDANIE Z BADAŃ SONDAŻOWYCH
PRZEPROWADZONYCH NA STANOWISKACH 1, 2, 4 I 7
W CHROBRZU, POW. PIŃCZÓW, W 1961 ROKU

W dniach od 10 do 21 lipca 1961 roku przeprowadzono badania sondażowe na terenie miejscowości Chroberz, pow. Pińczów¹, w najbliższym sąsiedztwie grodu będącego od roku 1959 przedmiotem systematycznych prac wykopaliskowych². Ce-

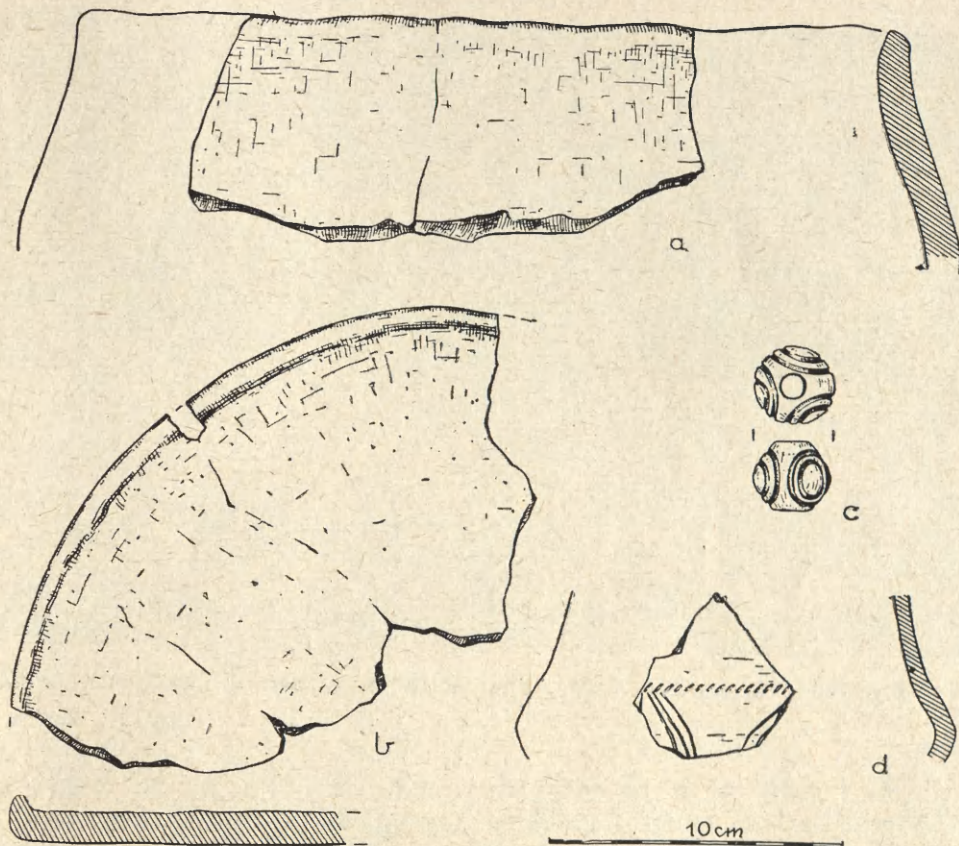

Ryc. 1. Chroberz, pow. Pińczów, stan. 7. Palenisko w obrębie chaty

Fot. A. Wasilewicz

¹ Badania terenowe prowadzono z ramienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach oraz Komisji Archeologicznej Oddziału PAN w Krakowie. W badaniach wzięli udział studenci: L. Krzywda, K. Łukowicz, M. Natkaniec-Szpak, M. Włodek — za pomoc w których składam im w tym miejscu serdeczne podziękowania.

² E. Dąbrowska, *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych prowadzonych na grodzisku „Zamczysko” w Chrobrzu, pow. Pińczów, w latach 1959—1960*, „Spraw. Arch.”, t. 16: 1964, s. 274—285; J. Potocki, *Lateńska szpila typu pseudofibula znaleziona w Chrobrzu, pow. Pińczów*, „Spraw. Arch.”, t. 14: 1962, s. 312—315.

Ryc. 2. Chrobrz, pow. Pińczów, stan. 7:

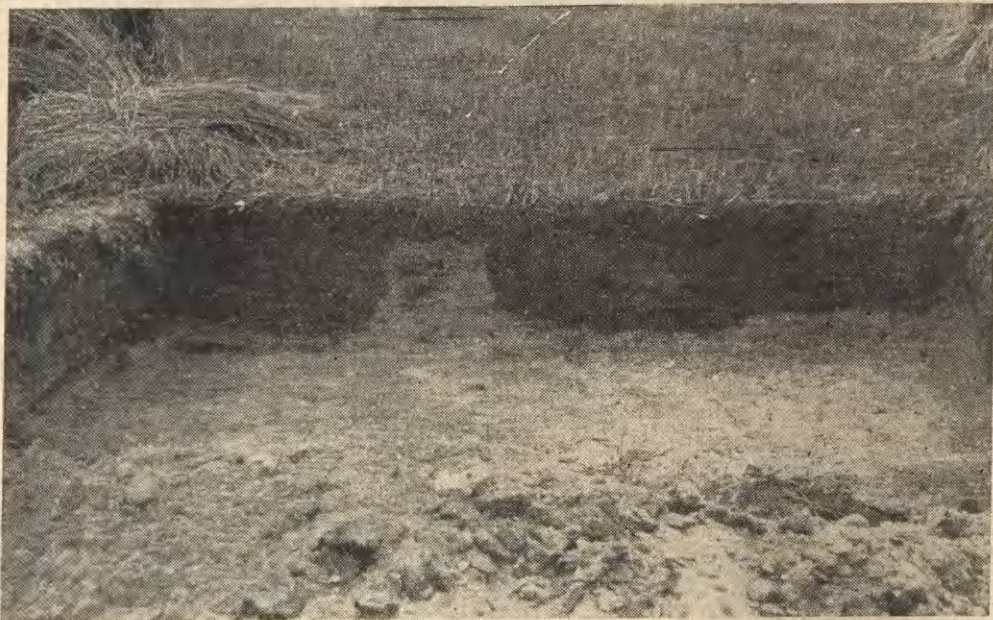
a, d — fragmenty naczyń kultury łużyckiej; *b* — fragment płacka glinianego;
c — gliniany przęślik zdobiony

Rys. T. Wenhrynowicz

lem badań było ustalenie pierwotnych rozmiarów zniszczonego obecnie grodu, jak i zasięgu wczesnośredniowiecznego osadnictwa przygodowego, a w końcu inwentaryzacja osadnictwa starożytnego. Ogółem na obszarze wsi Chrobrz wykonano 4 wykopy sondażowe o powierzchni $\frac{1}{4}$ ha.

Wykop sondażowy 1/61 wykonany został na stanowisku 7, na terenie parku Państwowego Technikum Rolniczego w Chrobrzu, w miejscu przecięcia go przez drogę prowadzącą ze szkoły podstawowej do wsi. Prace rozpoczęto na skutek zgłoszenia kierownika szkoły, który na wiosnę 1961 roku odsłonił tam palenisko oraz wykopał fragment czaszki ludzkiej i czaszkę zwierzęcą z rogami. W obrywie drogi widoczne były profile ziemianek.

Ogółem w obrębie wykopu sondażowego 1/61 wyeksplorowano jedynie częściowo zniszczoną chatę z paleniskiem oraz dwie jamy zasobowe. Chata ta, o wymiarach $4,6 \times 1,2$ m, posiadała ślady belek zakładzinowych. W północnych jej rogu zachował się ślad po słupie o średnicy 40–45 cm, ustawionym nieco na zewnątrz ścian domu, a wbitym do głębokości 122–125 cm. W południowo-wschodnim zaś rogu chaty odsłonięto duże palenisko wyłożone kamieniami w zagłębieniu calcowym o rozmiarach ok. $0,6 \times 0,55$ m (ryc. 1). W wypełniku powyższych obiektów znaleziono ułamki naczyń kultury łużyckiej pochodzących z IV i V okresu brązu oraz ułami kości zwierzęcych. Na uwagę zasługuje kulisty przęślik gliniany o po-

Ryc. 3. Chroberz, pow. Pińczów, stan. 2. Domniemane obiekty kulturowe

Fot. A. Wasilewicz

wierzchni czernionej, ozdobiony ornamentem rytym w postaci koncentrycznych kół, przypominający ornament guzowy w naczyniach tego okresu (ryc. 2).

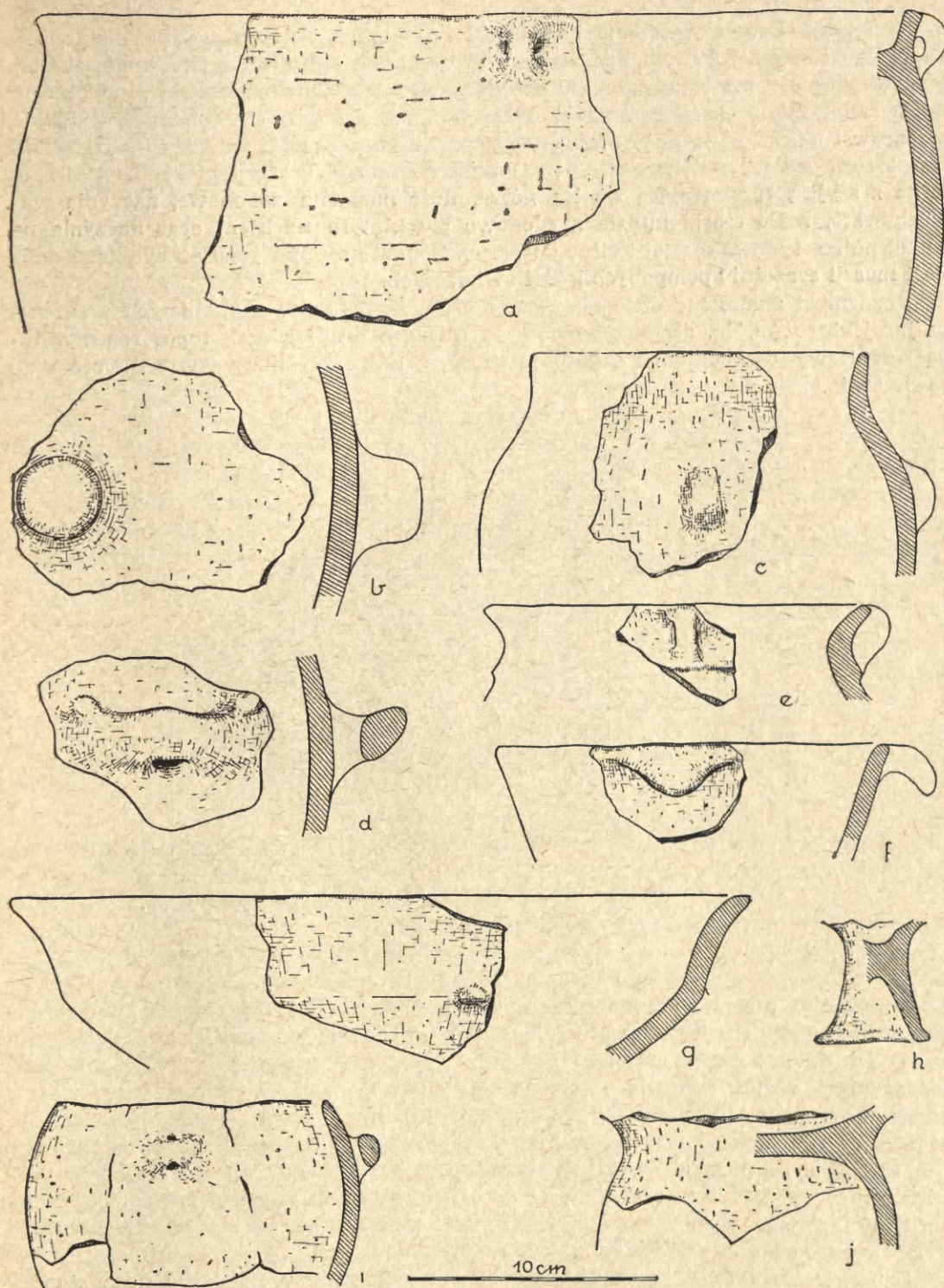
Wykop sondażowy 2/61 przeprowadzono na stanowisku Chroberz 2, na polach zwanych „Grady” położonych na terenie doliny zalewowej Nidy. Badania te zakończyły się z wynikiem negatywnym, pomimo iż na powierzchni pól występują ułamki ceramiki późnorzymskiej i wczesnośredniowiecznej, a w zbiorach szkoły podstawowej w Chrobrzu znajdują się naczynia i narzędzia krzemienne pochodzące z młodszej epoki kamienia, a znalezione na tym stanowisku³. Odślonięte w ile rzeczonym plamy czynią wrażenie obiektów kulturowych (ryc. 3), w ich wypełnisku nie znaleziono jednak żadnych materiałów archeologicznych.

Wykop sondażowy 3/61 wykonano na stanowisku 4 (teren szkoły podstawowej w Chrobrzu i jego najbliższe otoczenie) położonym na szczycie terasy lessowej Nidy, wobec licznych zgłoszeń i informacji o znajdowaniu tam przy pracach ziemnych szkieletów ludzkich, a także dostarczeniu przez miejscową ludność fragmentów naczyń neolitycznych i wczesnośredniowiecznych⁴.

W wyniku badań sondażowych, przeprowadzonych na podwórzu domu Jana Peronia, stwierdzono istnienie tam grubej warstwy namuliskowej o miąższości około 120 cm, zawierającej przenieszone materiały kultur neolitycznych (wstęgowej rytej ?, czasz lejuwaty, ceramiki sznurowej oraz lendzielskiej), kultury trzcinieckiej, łużyckiej, przeworskiej, a także wczesnośredniowiecznych. Na spągu tej warstwy pojawił się niezwykle obfity materiał należący do kultury lendzielskiej

³ E. Dąbrowska, *Sprawozdanie z badań powierzchniowych prowadzonych w r. 1959 w dorzeczu dolnej Nidy*, „Spraw. Arch.”, t. 13: 1960, s. 210; Teżże, *Sprawozdanie z badań powierzchniowych prowadzonych w dolinie dolnej Nidy w 1961 roku*, „Spraw. Arch.”, t. 17: 1965, s. 319—321.

⁴ Dąbrowska, *Sprawozdanie z badań powierzchniowych... 1961 roku*, s. 321, ryc. 4.

Ryc. 4. Chroberz, pow. Pińczów, stan. 4: a—j — fragmenty ceramiki kultury len-
dzielskiej

Rys. T. Wenhrynowicz

o jednolitym charakterze. Poniżej głębokości 120 cm zaczęły się wyodrębniać poszczególne jamy zasobowe i mieszkalne. Ze względu jednak na obsuwanie się terenu eksplorację musiano przerwać na głębokości 140 cm do poziomu pierwotnego.

Z zabytków ruchomych znalezionych w obrębie sondy 3/61 należy wymienić przede wszystkim dużą ilość naczyń należących do ceramiki kultury lendzielskiej, a są to: misy z wywiniętym brzegiem i misy półkoliste, amfory gruszkowate i amfora z szyjką rozszerzającą się ku górze, duże naczynia zasobowe, naczynia wanienkowate, małe czarki kuliste z pionowo przekłutym uszkiem oraz naczynia na pustej nóżce, typowe dla tej kultury (ryc. 4). Ponadto należy jeszcze wymienić dużą ilość muszli szczeżui i połupanych kości zwierzęcych.

Poza nimi znaleziono dużą ilość narzędzi krzemienych wykonanych z surowca jurajskiego (m. in. drapacz wiórowy z falistym drapiskiem), topór rogowy, topór granitowy oraz dłutko i szydło kościane, a także zdobiony róg z otworem do zawieszania.

Ryc. 5. Chroberz, pow. Pińczów, stan. 4. Fragment naczynia malowanego

Fot. A. Wasilewicz

Sondę 4/61 przeprowadzono na wzgórzu kościelnym pomiędzy murem pocmentarnym a budynkiem izby porodowej. Celem jej było stwierdzenie, czy pierwotnie wzgórze kościelne tworzyło jedną całość z resztą grodziska, a zatem czy kościół późnogotycki został postawiony na terenie dawnego grodu. Porównanie profilu uzyskanego przez wykonanie sondy 4/61 z profilem głównym grodu⁵, potwierdziło w pełni to przypuszczenie. Na obu profilach występują o identycznym charakterze i w identycznym układzie warstwy nowożytna, średniowieczna i wczesnośredniowieczna. W obrębie wczesnośredniowiecznej warstwy kulturowej znaleziono drobne ułamki naczyń pochodzące przypuszczalnie z XI—XII wieku oraz nieokreślone fragmenty przedmiotów żelaznych.

Sumując wyniki badań sondażowych roku 1961 należy pokreślić poza stwierdzeniem pierwotnego zasięgu grodu chrobberskiego odkrycie osady kultury len-

⁵ Dąbrowska, *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych... w Chrobrzu, w latach 1959—1960*, s. 278, ryc. 5.

dzielskiej na stanowisku 4 w Chrobrzu. Materiał ceramiczny z Chrobrza nawiązuje ogólnie do późnych kultur z cyklu wstęgowych, reprezentując w podstawowym zakresie form nawiązania lendzielskie, w szczególności do ceramiki nie malowanej typu morawskiego (misy na nóżce, małe naczynka gruszkowate, misy dwustożkowe itd.). Jednocześnie pojawienie się naczyń amforowatych z szyjką wydłużoną, zwązającą się ku górze, wskazuje raczej na związek z późną fazą tej grupy kulturowej. Nie jest to jednak faza najpóźniejsza, za czym przemawia fragment naczynia malowanego z ornamentem pionowym (ryc. 5), który może znaleźć nawiązania w kulturze zachodniosłowackiej ceramiki malowanej, najprawdopodobniej w fazie młodszej (typu Ludanice)⁶. Fragmentaryczność tego naczynia zresztą bardzo ważnego dla charakterystyki kulturowej stanowiska nie pozwala jednak na wysuwanie szerszych wniosków.

Ogólnie należy podkreślić, że wśród dotychczas znanych materiałów zaliczanych w Małopolsce do grupy lendzielskiej i nadcisańskiej jedynie spośród materiałów z nowych badań w Złotnikach, pow. Proszowice⁷, znajdujemy pełniejsze nawiązania do opisywanego materiału. Wyróżniają się one wyraźnie od znalezisk typu Modlnicy i Malic, a także od kompleksu grup kulturowych z ceramiką malowaną w Małopolsce (tj. samborsko-opatowskiej, pleszowskiej i złockiej)⁸. Natomiast bliższe nawiązania można znaleźć dla nich w ceramice śląskiej należącej do grupy Oci-ce—Gatersleben. Stanowisko 4 w Chrobrzu wymaga systematycznych badań wykopaliskowych.

*Zakład Archeologii Małopolski IHKM PAN
w Krakowie*

ELŻBIETA DĄBROWSKA

REPORT ON TRIAL EXCAVATIONS CARRIED OUT ON SITES 1, 2, 4 AND 7
AT CHROBERZ, DISTR. PIŃCZÓW, IN 1961

Trial excavations at Chroberz, distr. Pińczów, were undertaken in 1961 in order to establish the initial size of the early medieval stronghold, now destroyed, and the extent of the associated settlement.

Trial trench 1/61 on site Chroberz 7 has revealed one hut with a hearth (fig. 1) and two storage pits which contained Lusatian potsherds of Bronze Age IV and V (fig. 2). Trench 2/61 on site 2, situated in the flooded valley of the Nida, did not yield any archaeological material, though potsherds of the late Roman and early medieval period were found on the surface. Dark spots visible in river loam and regarded as archaeological features (fig. 3) also failed to produce any objects.

Trial trench 3/61 was laid out on site Chroberz 4 on the top of a loess terrace. A layer of stil about 120 m thick, contained mixed neolithic materials (of the Danubian I, Funnel Beaker, Corded ware and Lengyel culture) in addition to Trzciniec, Lusatian, Przeworsk and early medieval remains. Below the depth of 120 cm

⁶ J. Lichardus, J. Vladár, *Zu Problemen der Ludanice-Gruppe in der Slowakei*, „Slovenská Archeologia”, t. 12: 1964, s. 69 i nn.

⁷ A. Dzięduś z y c k a - M a c h n i k o w a, *Sprawozdanie z badań osady kultury ceramiki wstęgowej rytej i osady eneolitycznej w Złotnikach, pow. Proszowice w r. 1962*, „Spraw. Arch.”, t. 16: 1964, s. 26—29.

⁸ J. K. K o z ł o w s k i, *Krytyczny przegląd materiałów zaliczanych do kultury nadcisańskiej i lengyelskiej w Polsce (streszczenie)* Sprawozdanie z posiedzeń komisji Oddziału PAN w Krakowie, lipiec—grudzień 1964, s. 350—353.

storage and dwelling pits could be traced. Of particular interest are the large number of Lengyel pottery (fig. 4), flint tools, axes of antler and granite and an ornamented horn with a hole for suspension (fig. 5). This material is attributable to the late Danubian cultures, while its principal forms are linkable with the Lengyel culture, and particularly with the unpainted pottery of the Moravian group. However, as shown by fragment of a painted pot with vertical ornament (fig. 6), they do not belong to the latest phase.

Trial trench 4/61 was laid on the church hill in order to find out whether the hill and the earthwork had formed a whole i. e. whether the late Gothic church was erected on the site of the former stronghold. The comparison of respective sections has confirmed this view.